

1922'DE KARAMAN ŞEHİRİ

1922 yılında Karaman nasıl bir şehirdi, sorusunun tam yanıtını verecek biçimde Sapançalı, *Karaman* kitabında, yol, cadde, konut, hamam, otel ve çarşısıyla anlatmıştır (Sapançalı, 1922: 25-31). Anlatımda bir gezgin gözüyle bakış hâkimdir.

Sapançalı, Karaman şehir bilgilerini ikinci nüshada daha geniş ve ayrıntılı tutar. Genel izlenim ve değerlendirmelerini yazıya giriş yaptıktan sonra şehrin geri kalma sebeplerini maddeler; şehri, yol, ev, çarşı, hamam ve otel öğeleriyle anlatır.

Sapançalı'nın Karaman şehir kaydı; Karaman'ın çarşısı neresidir, caddeleri nasıldır, yolları nasıldır, pazarı nerededir, çarşıda hani esnaf vardır, şehrin çevre yolları nelerdir sorularına yanıt verecek niteliktedir.

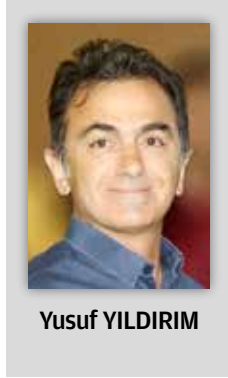
Bu yazıda Sapançalı'nın verdiği bilgiler önce kendi özgün metni ile sonra günümüz Türkçesine çevrilerek verilecektir. Anlatımda Sapançalı'nın özgün metnine bi-

rebir bağlı kalınacak sonra metin irdelenip sonuca bağlanacaktır. Sapançalı'nın kendi metnindeki kullandığı imlasına ve noktalama işaretlerine de aynın uyulmuştur.

Karaman merkezi (özgün metin)

Bagdâd Demir Yolu'nun güzergâhında Konya ile Ereğli'nin tam ortasında târîhî bir memleketdir ism-i kadîmi Karun-ı Evvelî'den beri (Larende) iken Karaman oğulları hükûmetinin ekseriya pâ-yi tahtı olduğundan Larende ismi zamân geçdikce unutulur (Karaman) ismi alem olmuşdur (Sapançalı karşıdaki notu: *Larende ismi Dârende ile il-timâsa mahal virilmemek ve kuyûdât-ı resmîyede teşevvesi bertaraf itmek maksadıyla Karaman'a tahvil idilmiş olub iş bu tahvil keyfiyeti son zamânlarda râfi' olmuşdur.*)

Gerek hükûmet ve gerek millet hep Karaman diye yâd iderler yalnız Düyûn-ı Umûmiye Dâiresi

Yusuf YILDIRIM

قره مان صرزی

بغداد دوبر بولله کنه کاهنده قونیه اید اکلان تام اوردنده تاریخ برکله
 ام قیدی قونیه اولدی بون (لارنده) آیه قرمان اولقدن هکوتیه آریا یا ایچی
 اولقدنه لارنده اکر زمانه کیکه اولونیه سه (قرمان) ای عظم اولت -
 کرمان هکوتیه وکله عت هیه قرمان دیر یاد ایدر بیکله دیوید عهده دانه
 نمازات م لارنده ایکن خولایز برده نهدن دانه ایکن لاری (لارنده) باریه
 مع کله اصولده نادره بجه قرمان قونیه ای لارنده اولوب قرمان ایکن دی
 کونیه اولدی اولدی سوله سوله کیده اقلان بکنده سینه خونه دیناریس
 وقتله ناطرله اول بویله قهرمانده معدود اولان قرمان زمانه کیکه کیرجولرله حاجت
 ۱۷۵۰ خانله برجه هانز کیده - اکن سورج ویا عدلا مبالغه این بولم
 راقه - وسطه حصار قرمان بوجول اول اویسیرج خاندان عبا تا ایم
 کله (بانتد) ده ادعا ایتیم قرمان زمانه کیکه کور اولوب و بوجول ایدر
 الله نیر نادره بجه تالان

بون حیات اینه ایچمه صولا باجم کله نل نل اولم :

نکازیا ندره - آلاسولوک - سیاه - شاه - ۲۰۰ - تقاضی محمدن - ۵۰ - نادر
 وسطه اولدی بون ایشرفانی خنده اول سیم کلان ایکن زمانه کور اولدی
 اکر باره نال اولدی کورنه سیم ۶ نیت ۱۰ خان موجود - کور
 اولدی هم انالدهم سققاتی کور اولدی
 تانی عبا - جلیله - خطیب - شجره - قوجا وده کلانده ان نل بوزر
 آینه ننده تلف اولدی سققاتی نیم انقاصه جانده - بوجا کلان دلم ایدر
 اویسیر صدر - اولدند - بوجا کلان ده باغم نالده نقب ایدر

Görsel 1: 1922 Karaman şehri beşeri ögeleri, Karaman merkez, Sapancalı, Karaman, 1922, s. 25

muhâberâtında Larende ismini kullanır bir de nüfus dâ'iresinin resmî mühründe (Larende) yazılıdır ma'a hazâ son asra kâdâr şimdiki Karaman kasabasının ismi Larende olub Karaman Eyâleti diye Konya, Ermenak, Mut, Silifke, Niğde, Aksaray, Begşehri, Seydişehri huttasına dinir idi vaktiyle Anatoli'nın en büyük kasabalarından ma'dûd olan Karaman zamân geçdikce küçülerek 'âkıbet 1350 hânelik bir belediye hâline girmiştir. Eski müverrih

ve seyyâhların mubâlagalarını bir tarafa bırakarak vüstâ bir hesâbla Karaman bir asr evvel on beş bin haneden ibâret imiş. Lâkin (Başlangıç) da iddî'â itdigim gibi Karaman zamân geçdikce mahv oluyor ve böyle devam iderse elli sene kâdâr bir şey kalmaz.

Bunu isbât itmek için son yarım asrı nazar-ı dikkate alalım:

Gazalpa, Zâviye, Alasuluk, Siyâhser, Şâhrûh, Sakabaşı mahalleleri 50 sene evvel vüstâ ola-

rak yüz ellişer haneli kasabanın en şîrîn mahallâtı iken zamânla mahv olarak ekser yerleri tarla olmuş her yerinde şimdi 6 nihâyet 10 hâne mevcûddur şu hâlde oraların hem inşanı ve hem müsekkefâtı mahv olmuş.

Sâniyen Hisâr, Çeltik, Hatib, Şıhlar, Koçakdede mahallâtının da insânları yüzde altmış nisbetinde telef olarak müsekkefâtı nîm enkâz hâlinindedir bu hâl tednî devâm iderse on sene sonra en güzelden bu mahallâtı da bağçe, tarlaya tagallüb olur

Larende ismi Dârende ile iltimâsa mahal virilmemek ve kuyûdât-ı resmîyede teşevvesi ber-taraf itmek maksadıyla Karaman'a tahvil idilmiş olup iş bu tahvil keyfiyeti son zamânlarda râfi' olmuştur. (Sapançalı, 1922: 25)

Esbâb-ı inhitât

1- Karaman'ın esbab-ı tednîsi hakkında kat'iyetle söz söylemekle salâhiyetdâr değil isem de vatanın bir ferd-i 'âciz ve 'âşıkı sıfatıyla kanâ'atlerimi teşrih idiyim:

Etrâfında müdhîş bataklıklar vardır bunun için sıtma ve sâ'ir merzagî hastalıklar dâ'imdir

2- Kasabada fennen ve tabî'ân içilmege sâlih su yokdur nehir ve sular bahsinde arz itdigim veçhile burada içilen su, bir çok muzırr'ul-sahha suların ihtilatıyla kesb-i cesâmet iden (Fisandun) suyudur kadîm sahrınlar bir derece islâh iderse de kenâr ve köşelerde milyonlarca müzehrifâtın tereşşühâtı karşusunda onların da hükmi hiçdir.

3- Lagımsızlık. Kasabada lağım tertibâtı yokdur köşede bu-

cakda her bir göz binanın yanında bir çukur aşılarak abdest-hâne yapılmış. Gerçi ba'zı evlerde (düden) didikleri derîn çukurlar var ise de bunlar da kuyu sularını telvis ve ifsâd idiyor.

4- Evlerin şerâ'it-i sıhhiyeleri sıfırdan dahi çok aşağıdır. Dar, geniş bütün sokaklar çirkef ve müzehrifât doludur yemiş dükkânları, aşçı ve kebâbcı dükkânları, hammâmlar mikrob yatağıdır. Belediyeye me'mûr olanlar ihtimâl böyle dogub böyle büyüdüklerinde nezâfet-i fenniye ciheti hakkıyla idrâkde ma'zûrdırlar çünkü "merâmın elinden bir şey kurtulmaz"

5- Mütemâdî harb ve darbler tabî'i Karaman'ın insânını azaltmış çok hanümânlar söndürmüştür ve'l-hâsıl bunlara benzer niçe maraz-ı ictimâiler Karaman'ı bu derece küçültmek harâba sürüklemiştir fakr u zarûretler maraz-ı ictimâ'ide en büyük 'âmil olub sonsuzluk, ma'ârifsizlik, san'atsızlık, ahlâksızlık, himâyesizlik..... ilâ ahir 'âdetâ fakr u hâle tetimmâtını teşkil ider (Sapançalı, 1922: 26)

Yolları

Şoseleri: İstasyon'dan başlayub kasabanın merkezi hükminde olan Şa'bâniye Câmî-i-Şerîf hizasına kâdâr bir şose vardır bu 'âdetâ ana yolu olub birkaç kol vardır birisi mezkûr câmî'den inkisâr iderek Hükûmet Tarîki'yle Ahz-ı Asker Dâiresine ve bir kolu da Şâm Kapusu'na vardığı gibi İstasyon'ndan gelirken Nizâmü'l-dîn Begler Câmî-i-Şerîf'i hizasında garba bir kol alub Hisâr Mahallesi geçer iş bu şoseler beş altı metru arzındadır

اسباب انحطاط

در این اسباب تنبیه عقیده قطعیست سوز سینه صدقه در کتاب آمده و طبع به
 فردی که در وقت ضعف خفاقت نشاید ایستد :
 تا یکی سال کریم حسن الله علیه (ص) آفت دهکدهس بر بنگاه آید : بر دفعه نوبه
 افراتنه و همه بطاعت و در روز ایوبه هم و سانه بر نخی فیه نظر و انحراف
 - قصه در قضا و طبعا ایچکلم صانع حدیثه - نه و صواب بخته و حصه ایتم و لایه
 بر اینه ایلم صوا بر عدم رفاه العکم صدق اختلاطه کب جبات ایتم (فیانهم) حدیث
 قمع صهر بنگاه بر در جاصد ایتم در کتایه کتایه ایتم میخیزد و فرزندایه بر شکان تا شیخ
 از اول ده طایفه ایتم
 - لغزله - قصه در نغم زینان بوده که سوره بوجانه ه هر بگوز نایه ایتم ه
 بر هوق - آیتها ایچکان ایتم . کریم بجمع اولده (دودون) دیه کلرا
 ده بیج جو قورل و ایتم بیزره قویو صولین تکویت و افاد ایتم .
 ۱- اولرا شاکل ایتم ه صفردن دف جوده آشخه . داره کتیم بر تهر بونایه
 جیکف و زلفات دورده - چه بیسم و گاندایه - آنجی و کایچی و گاندایه و حائل میگردایه
 با نایجه . بلدی بر ما سول اولدر اهرت بیزره دوغجه بیزره بویورکلده نظر فیه
 فیه جان فیه ارکاده معدود و بیزره چونکه «راه الله» بیزره قورولایه .
 ۵- قمارون حبه و ضرب طبعی قریبایه ده انسان از الله جوده فاختار سوزدینه
 و ایتم بیزره بیزره نیم و صراحتی بیزره قریبایه بوزیم کویولیم قریبایه سوز و کلیمه
 فقود ضرورتی صراحتی بیزره ال بیزره ایتم اولده حسن الله علیه صدق الله علیه
 اخذ اولده - هاپت لک . . . اله عارنا فقود حال شتائین نکلورایه

Görsel 2: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Esbâb-ı inhitât, Sapançalı, Karaman, 1922, s. 26

Mütebâkî mahallât yolları ara-
 ba küçülüğüne işler dar sokaklar-
 dan ibâretidir. Mahalle sokakla-
 rında kış müdhiş çamur yapar.
 Eski zamandan kalma ba'z kaldı-
 rım yolları dahi vardır
 Bundan ma'âdâ hâric memle-
 ketlere giden yollar dahi şunlar-
 dır:
 Karaman Eregli :
 Araba işler
 Karaman Ermenak :

Kâtîr ve atla gidilir araba işlemez
 Karaman Mut Silifke
 : Şosesi dürüst ikmâli olup hâlen
 ancak hayvânla gidilir
 Karaman Sultâniye Aksaray
 Koçhisâr Ankara: Araba ile
 gidilebilir
 Karaman Bozkır Seydişehir:
 Araba ile gidilebilir
 Karaman Konya :Bu dahi

Araba ile gidilen yollar muntazam şose olmayub tabîi câddelerdir (Sapançalı, 1922: 27)

Şimendüfer hattı

Karaman garbından Mandason Arık Ören istasyonları arasında kâ'in (İsli) nâm-ı diğeri Eski Hisâr mevki'inden Karaman toprağına dâhil olarak Mandason Karaman Sıdırva istasyonlarını geçdikden sonra Ayrancı istasyonuna varmazdan Eregli hudûdına girerken boydan boya Karaman toprağında takriben 15 sâ'atlık mesâfe kat' ider Karaman'dan ilk tren 319 senesinde geçmiştir (Sapançalı, 1922: 25)

Evleri

Kasabanın merkezine müsâdif ba'zı mahallerde iki katlı evler mevcûd olub kenâr mahallâtdeki evlerin çoğı gâyet basık zenbilligi hâvi bir evlerinden ibâretdir evlerin bir çoğı tahta döşemeli olmayub toprağın üzerleri serilerek otururlar müsâfir otalarında köşeler bir karış toprak ile yükseltilerek sekiler meydâna getirilir.

Centûba ve şarka nâzir pencere pek az evlerde vardır bi'l-hâssa yer evlerinin tavanları iyice basık penceresine bir iki delikli gözlerden ibâretdir. Kezâlik otaların ekserisinde tavan bulunmaz dama döşenmiş direkler öylece durur.

Kasaba dâhilinde pek az miktârda kiremidli evlere tesâdüf idilir bütün evlerin üsti toprak örtülüdür kezâlik kısm-ı a'zâmı ahşâb olub kârgir binâlara ender tesâdüf idilir (Sapançalı, 1922: 28)

Çarşısı

İstasyon Câddesi üzerinde ha-

bshâne binasından başlayarak Şâm Pazarı'nda nihâyet bulan dört yüz metru imtidâdındaki câddenin tarafeyni dükkânlardan ibâretdir ki, kahveci, yemenici, bakkâl, kunduracı, hepsi karışık- dır. Habshâne civârında Bugday Pazarı dinilen mahallin biraz aşağısından bir sokak daha ayrılarak belediye meydânında nihâyet bulur ki, bu civârdaki dükkânlar o kâdâr işlek değildir yine bu sokağın solunda ba'zı dükkân ve hân enkâzı görülür

Şâ'bâniye Câmî'si'nin ilerisindeki sokakda kapalı bir çarşı vardır buraya miskiciler dinir ekseriyâ esnâfı 'attâriye, tuhâfiye üzerine perâkende satış yapar

Ma'a hazâ helvâcı, furuncı, bakkâl burada dahi karışık bulunur

Şam Kapusu civârı diye Şa'bâniye Câmî'i'nin yüz metru şarkında gine bir meydânlığa dirler gerek bu meydanlık gerek bir iki sokagında mütenevvi' dükkânlar, dülger ve deveciler bulunur Eregli Bagdâd Caddesi bu mahallin alt yanından geçdiği için ihtimâl Şam Kapusu diye anın için tesmiye olunmuşdur yâhûd eski Larendede surının bu mahalde bu nâmnda bir kapusu var idi

Belediye Meydânı: Belediye Dâ'iresinin şarkında takriben yüz metru terbi'indeki sâha dirler ortasında büyücek bir şâdirvân mevcûd olduğundan Şâdirvân Meydânı dahi dinir köyliler zahireden başka kömür, üzüm, peynir, bekmez meyve ve sâ'ire gibi satacağı şeyleri ma'a meydâna getirüb yıgarlar bu meydânlığın dört taraf harman gibi dükkânlarla çevrilmiştir eczâhâne, kırâathâne, kitâbcı, bakkâl, bez-

سولر : استایونده با تویب قهره و کوزا هکیمه اولام سجانیه جیستیفی خدانه
 تادار برتوسه وارد - بو عمارتا آنا بدول اولوب برتاچ قولادور - برین تاقه جیستیفی
 انصار ایبرولا حکیمه طریقه اقد حکر داریه و برتولره عام قاپوسه وار دینگیل
 استایونده کیکیمه قلم لکیم بیکار جیستیفی خدانه غیم برتول اولوب جسد مده ساکی
 ایتوسولر بجم آلا زود خدانه وار
 میناق مملات یوللار آریا کوجکله ایندر وار جیستیفی عمارته - عده سولاق خدانه
 قیشیه ره جارد - یای - این زمانده تالمه عیبه تالیم یوللار دخی وارد -
 بونده عایه افاغیو مملکتده کیکیم یوللار دخی خولور :
 قره - ارکله - آریا ایندر
 قره - ارسلالا قالی و آتمه کیکیم آریا ایندر
 قره - بوغ - سقلم سولر دست آلام اولوب حال آتیمه جیوانه کیکیم
 قره - سلطان - اقران - قیسه - آنقره - آریا ابر کیکیم
 قره - بوغ - سقلم - آریا ابر کیکیم
 قره - کونیه - بوغ
 آریا ابر کیکیم یوللار منتظم شو - اولوب طبعی جاردور -
 حینه و قیسه
 قره - خدانه مانده آریا ابر کیکیم استایوندا آریا کیکیم (ایسکیم) نام دیکیم
 مدقنه قره طویاتی داخل اولورده مانده آریا ابر کیکیم استایوندا
 کیکیم صدرا آریا ابر کیکیم استایوندا وار مانده ارکله جود دینه کیکیم جودیه بو
 قره طویاتی تقریباً ۱۵ ساعت مانده قطع لیه قره مانده ایلمانه ۱۹۹۱
 کیکیم

Görsel 3: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Yolları, Şimendifer Hattı, Sapanca, Karaman, 1922, s. 27

zâz, banka, gibi muhtelif ticâret-
 lere küşâde dükkânlar vardır.

Dükkânların ekseriyet-i azî-
 mesi ahşâb olub kârgîr olarak son
 zamânlarda bir kaç dükkân magâ-
 za meydâna getirilmiştir

Belediyenin arkasında bir ka-
 palı çarşı dahâ vardır burada ek-
 seriyetle mânifaturacılar ahz ve
 i'tâda bulunur

Dükkânların mecmû'ı 315 göz
 olub otuza karîb kahvehâne var-

dır ki, hemân yaz ve kış müşterisi
 eksik olmaz (Göz ta'bîrini (bâb)a
 mukâbil isti'mâl itdim) (Sapanca-
 lı, 1922: 28, 29)

Hammâmları

Eskiden çok hammâm var imiş
 lâkin çoğu mürur-ı zamânla harâb
 olarak el-yevm işleyen dört ham-
 mâm vardır.

1- **Yeni Hammâm:** Say Ma-
 hallesi dâhiliyesi i'tibâriyle İstan-

bul hammâmlarına benzer bu sene yeni başdan ta'mîr ve ter-mîm idilerek tertîbâtı daha güzel-leşmiştir

2- **Süleymân Hammâmı**: İstasyon Câddesi üzerinde Mâder-i Mevlânâ Zâviye ve Mescidi karşu-sundadır.

Yeni Hammâma nisbetle tertîbâtı çok noksandır ma'a hazâ el-yevm kullanılmaktadır

3- **Seki Hammâmı**: Sekiz Çeşme Mahallesi'ndedir. Yeni Hammâm'dan sonra en işlek hammâm burasıdır

4- Dikbasan Câmî'-i Şerîfi civârında bir de La'l Paşa Hammâmı vardır

Kasabanın hammâmları her zamân açık olup pazar irtesi per-şenbe günleri kuşluk vaktinden sonra İslâm kadınlarına ve cum'a irtesi günleri Hristiyan kadınları-na mahsûsdur. Ma'a hazâ ekser evkâtı (pazar irtesi ve parşenbe günleri) kadınların Hristiyan ve İslamları müştereken istihmâm iderler.

Garîb bir 'âdet olarak kadınlar bolca yemeklerini hammâma gö-türür orada yirler.

Akdemce mevcûd olup el-yevm enkâzı görünen hammâm-lar dahi şunlardır:

El-Medîn, Tekke, ırmak kenârı, Hisâr, Emîr Mûsâ, iş bu ham-mâmılar çok vakt-den-beri işlemez imiş. (Sapançalı, 1922: 30)

Otel ve hânlar

Belli başlı otel ve hânlar yok-dur. Son zamânlarda belediye ta-rafından kendi dâ'iresine bitişik tahtânî birer göz kahvehâne ve lokanta mahallî fevkânî beş ota bir salondan 'ibâret olmak üzere kârgîr bir otel yapılmıştır.

El-yevm hân diye yâd idilenler daracık üç dört odalı, alt tarafı ge-niş âhûr bir kahve ve havlıdan 'ibâret ahşâb binâlardır bunlar-dan el-yevm işleyen şunlardır

Kârvânsarây, Yeni Hân, Kara-külâh Hânı, Bugday Pazarı Hânı'dır belediye tarafından müced-diden inşâ' idilmiş olan kârgîr ve geniş (Zincirli Hân) binâsı Habs-hâne ittihâz olunmuştur. Şimdi-lik gelen geçen yolcular bu hânlar-da mehmâ emken barınabiliyorsa da Karaman gibi mühim bir memleketde güzel otellerin bu-lunması şart-ı a'zamdır. (Sapançalı, 1922: 31)

Karaman merkezi (dil içi çeviri)

Bağdat Demiryolu üzerinde, Konya ve Ereğli'nin tam ortasında tarihi bir kenttir. Kadim ismi Birinci Karun'dan bu yana Laren-de iken Karamanoğulları'nın ço-ğunlukla başkenti olduğundan Larende adı gün geçtikçe unutul-muş, Karaman adı daha çok bili-nir olmuştur. (Sapançalı karşı sayfada; *Darende ile birleştirilme-mesi için ve resmi kayıtlardaki karı-şıklığı önlemek için şehrin adı La-rende'den Karaman'da değiştirilmiş olup bu değiştirme durumu son za-manlarda gerçekleşmiştir.*)

Hem resmîyette hem de halk dilinde şehrin adı Karaman diye anılır. Sadece Düyûn-ı Umûmiye Dâiresi haberleşmesinde şehrin adı için Larende kullanılır. Bir de nüfus dairesinin resmî mührün-de Larende yazılıdır. Bununla bir-likte son yüzyıla (20. yy) kadar şehrin adı Larende olup Karaman adı da Konya, Ermenek, Mut, Si-lifke, Niğde, Aksaray, Beyşehir, Seydişehir şehirlerini içine alan bölgeye de Karaman Eyaleti de-nirdi. Eskiden Anadolu'nun en

قصدی مرتبه مصادرین بجه مملوده انب تا امل اولر موجود اولوب کما - عملته صا
اولرلا جوی غایت باجه نینکله عادی بر اولرنه عبارت - اولرلا برهوی تخم
دوستدن اولوب طرابع اولرنه سربدرلا اولرودور حاق اولرنه کومس لر بناییم
طدرله اید بولسینم لک هم کلد میدان کت بید
هفم وشم ناله بجه دن آزلورده داند - بافاصه بر اولرنه طاردر ایچی بجه
نجیوه بر انب دلایل کوز لورنه عبارت - کتدن اولرلا آزلرنه طاردر بولسینم
داند دوستنم دیکله اولرجه دور -
قصدی راقده دن آزل مظهرده کوه صید اولره تصاددن ایچی برتونه اولرلا
دوست طدرله اولر کولری کتدن قسم اعطی اکتاب اولوب کاکر بنایره اند
تفان ایچی

جاییسی

اشایوه جاده اولرنه جستان بناسنه بئیم بجه شام یاتان غایت بولله دینجه
متره امتدانه تا جاده طرخ دکاندیم عبارت کده قده جی ، بیضی ابقال
ر قوند ایچی قاییقه - هم جستان جلانه بوقله باران دینیم
همه بر آزل اشاقینه بر سفانه دها ایدیم - بجه بدیه بیاتنه نایه کتدن
بر جاده تا دکاند اولرلا ایشک دیکله - بن بیهوئالی صلنده بجه
دکانه و فاه انقاض کور -
جستان جاییسی ایلمنه تا حقایقه خایالی بجاییسی دور - بورای
میگیر دین آزل اصاف حقایق قوام اولرنه برآته جاییسی بیبا -
موضه اولرجه ، زودجی ، بقا بولره دخی قاییقه بولر -

Görsel 4: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Evleri, çarşıları, Sapançalı, Karaman, 1922, s. 28

büyük şehirlerinden sayılan Karaman, zamanla küçülerek sonunda 1350 hanelik bir belediye durumuna gelmiştir. Eski tarihçi ve gezginlerin abartıları bir tarafa bırakılırsa ortalama bir hesapla Karaman 100 yıl önce on beş bin hanelik bir şehirmiştir. Ancak "Başlangıç" konusunda da öne sürdüğüm gibi Karaman gün geçtikçe yok oluyor ve böyle devam ederse elli sene sonra burada şehir diye bir şey kalmaz.

Bunu kanıtlamak için son ya-

rım yüzyılı dikkate alalım:

Gazalpa, Zâviye, Alacasuluk, Siyahser, Şahrûh, Sakabaşı mahalleleri ortalama 50'şer haneyle şehrin en güzel mahallelerinden iken zamanla yok olmuş.

İkinci olarak Hisar, Çeltek, Hatib, Şihlar (Şeyhler), Koçakdede mahallelerinin de insanları yüzde altmış oranında telef (yok) olarak müsakkafât (vakıf dükkanları) yarı enkaz durumdadır. Bu durum, aşağı yönlü sürerse on yıl

sonra şehrin gözde mahalleleri bahçe ve tarlaya dönüşür.

Karaman'ın çöküş/gerileme nedenleri

Kesinlikle söz söylemeye yetkili değil olsam da ülkenin sıradan bir bireyi ve vatansever sıfatıyla Karaman'ın gerileme nedenleri hakkındaki kanaatlerimi açıklıyorum:

Şehrin çevresinde müthiş bataklıklar vardır bu nedenle burada sıtma ve merzagi (bataklık kaynaklı hastalıklar) sürekli vardır.

Kasabada doğal ve fennî (arıtılmış) içmeye uygun temiz su yoktur. Nehir ve Sular konusunda söylediğim gibi burada içilen su, çevredeki sağlığa zararlı suların karıştığı Fisandun Çayı'dır. Eski sarnıçlar bir derece tamir ıslah edilse de kıyıda köşede birikmiş milyonlarca pisliğin sızıntıları karşısında bu sarnıçlar bir varlık oluşturmaz.

Lağimsizlik. Kasabada lağım sistemi yoktur. Köşede bucakta her bir göz binanın yanında bir çukur açılarak abdesthane (tuvalet) yapılmış. Bazı evlerde düden dedikleri derin çukurlar var ise bunlar kuyu sularını pisletmektedir ve kirletmektedir.

Evlerin sağlık koşulları sıfırdan bile aşağıdadır. Dar, geniş bütün sokaklar çirkef (kokuşmuş pis su) ve pislik doludur. Yemiş dükkanları, aşçı ve kebab dükkanları, hamamlar mikrop yatağıdır. Belediyede görevli olanlar gördüğü, bildiği dünya sadece Karaman olduğundan temiz çevre ve sağlıklı yaşam konusunda gerekli bilinçten yoksundurlar. Çünkü "meramın (amacın) elinden bir şey kurtulmaz."

Bitmeyen savaşlar doğaldır ki, Karaman'ın nüfusunu azaltmıştır, çok ocak söndürmüştür. Sonuçta bunlara benzer niç sosyal sorun Karaman'ı bu kadar küçülterek harabeye çevirmiştir. Fakr u zaruret (ileri düzey fakirlik) toplumsal sorunların başlıca sebepleri iken sonsuzluk, eğitimsizlik, sanatsızlık (üretimsizlik), ahlaksızlık, himayesizlik vb. adeta fakr u hâle (yoksulluğa) katkı sağlamaktadır.

Yolları

Şoseleri

İstasyondan başlayan ve kasabanın merkezi sayılabilecek Şabaniye Camii hizasına kadar uzayan bir şose (Arnavut kaldırımı, taş yol) vardır. Burası şehrin ana caddesi sayılabilir. Bu caddeye birkaç kol bağlanır. Birisi Şabaniye Camii'nden kırılarak Hükümet (Konağı) yolundan Ahz-ı Asker Dairesine (Asker Alma Dairesi), bir kol da Şamkapı'ya varır. Bir kol da İstasyon'dan gelirken Nizamüddin Beyler (Hacı Beyler) Camii yanından batıya kırılarak Hisar Mahallesi'ne geçer. Bu şose yollar beş altı metre enindedir.

Geride kalan mahalle yolları, at arabası gidebileceği dar sokaklardan ibarettir. Mahalle sokaklarında kışları ileri derece çamur olur.

Eskilerden kalma kaldırma taşlı yollar da vardır.

Çevre yolları

Şehir içi yollardan başka diğer şehirleri Karaman'a bağlayan yollar şunlardır.

Karaman Ereğli : Araba (at arabası) işler.

Karaman Ermenek : Katır ve

شام قیوم جواریه سجانہ جامعہ بوزقرو شقنہ نسیم برہانم دیر
کرک برہانم ورن برآید حوائفہ متوع دکاندہ فاندہ دوکک و دروید
بدنہ - اداک - بندہ جادوہ برکلا آت یانہ کتہہ ایومہ اقرہم
قادیونہ آت ایومہ نسیم اولوئہ - یاقور اسک لارنہ سورنہ بوملہ
دیونامہ برتایوس دالیر .

بدیہ عدلی : بدیہ دارہ نسیم شقنہ تقیاً بوزقرو تریضہ ساسہ
درار اوتہ نسیم بدیہ جک برتار - طہ برعدر اولوئہ شاد - دان
عدلی رخ بند کویلا زفرہ رہ بانقہ کورہ اوزوم نیہ کتہ
عدہ و سادہ ک صافہ نسیم برہانہ کتہ یقارہ برہانم
دنت طرف فرغہ کب دکاندہ جویرطہ - اقرانہ و اتانہ کتہ
بقیہ بزادہ بانقہ کب مختلف تماندہ کتارہ دکاندہ طردہ .
دکاندہ آشت عظیم افسان اولوب ک - کبر اولوئہ عدلی زخردہ
برتایوس دکاندہ ضارہ میانہ کتہ -
بدیہ عدلی آتہ نسیم برتایوس حاشیہ دھا وادہ بوارہ آتہ نسیم مانقہ عدلی
دقہ و اخطارہ بدلیو -

دکاندہ مجموعی ۱۵ کتہ لیا اولوب اوتوزہ قریب قریب
واردہ ہا - بانقہ دقیمہ متبب آتہ اولوئہ

طی جردہ ارتقاخی

قرانہ طی جردہ ارتقاخی "۱۰۰۵" آتہ آیدہ دھا کتہ دھا بولند
مکملہ دہ وادہ داندہ ارتقاخی قریب ۲۰۰۰ کتہ
۴۱ کوز نیونہ (۱۵) ہ مقالہ نسیم ایتہ

Görsel 5: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Çarşıları, Sapancalı, Karaman, 1922, s. 29

atla gidilir araba (at arabası) işlemez.

Karaman Mut Silifke: Şosesi tamamlansa da hâlen ancak hayvanla gidilir.

Karaman Sultâniye (Karapınar) Aksaray Koçhisâr Ankara: Araba (at arabası) ile gidilebilir.

Karaman Bozkır Seydişehir: Araba (at arabası) ile gidilebilir.

Karaman Konya: Araba (at arabası) ile gidilebilir.

Araba ile gidilen yollar düzgün şose olmayıp doğal toprak yoldur.

Demiryolu hattı

Karaman'ın batısından Mandason (Demiryurt), Arıkören, istasyonları arasında İslî diğer adıyla Eskihişar (İslihişar) denilen yerden Karaman'a giren demiryolu hattı sırasıyla Mandason (Demiryurt), Karaman, Sıdırva (Sudurağı) istasyonlarına uğrar. Ayrancı İstasyonu yakınlarında demiryolu hattı Ereğli sınırına girer. Bir baştan bir başa Karaman topraklarında bir tren 15 saat yol alır.

کیمی جوده هم دا ایسم کله جوش مرو نمانه قوب اولمه ایوم ایلدیه
دته هم وارده .

۱- سیه هم ، صام مکه سیه کب ناره جیمینده آسنده و قهنا الا کوزن
هامیه - تقیسات دافیدس اقبایم استا بول هم مدینه کیز - بوسته کیم بایسته
تقیه و زیم لیه بولا برقات دها کوز لاسنه -

۲- سیاه هم : استا جه جار کله اندر نه ماره مدونا نازوب و صجه نایک کوز
سپه هم نینه تربیاتی جوده تقصام ده - مع هذا ایوم قهنا مکه ده -

۳- کوه هم ، سزه جیم مکه ن ده - سپه هم صده قدر الا ایسلا هم بولیه
۴- دیلا باصانه جیمین جوارنه مجوده لعلیات هم وارده -

قهنا همین کوز نام آجه اولوب یازا ایش رسته نوزن مسلم کوشنه
توتله وقتنه قدر اسلام قانیدنه و جه ایش کوزن فرستیه قانیدنه
مخوفه . مع هذا اکثر اوقام قانیدنیرلا فرستیه واسدن مته کما استقام
ایر .

غیب برقات اولدور هم قانیدن بولیم بیکلرین هم کوزورده اولدور بیلر .
اقرجم موجود اولوب ایوم انقاط کوزنه هم و خورشور :
الیه ایسکه ، ارماده نایم ، صده ، ایرتوک - ایش هم جوده
وقت نیر ایسکه ایسم .

۳

۱۳۱۳ یازا این دیرینه کوزور

Görsel 6: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Hamamları, Sapancalı, Karaman, 1922, s. 30

Karaman'dan ilk tren Rumi [1]319 Miladi 1903 yılında geçmiştir.

Karaman'ın evleri

Karaman'ın merkezine denk gelen mahallelerde iki katlı evler var iken kenar mahallelerde evler çoğunlukla tek katlıdır. Evlerin çoğunun zemini toprak olup zemini ahşap döşemeli ev sayısı çok azdır. Misafir odalarının köşeleri (baş tarafı) bir karış yükseltilerek seki oluşturulmuştur.

Güney ve batı cephesi pence-reli ev sayısı çok azdır. Özellikle

düşük tavanlı evlerin iyice basık pencereleri bir iki delikli gözlerden ibarettir. Yine odaların çoğunda (ahşap döşeme) tavan bulunmaz, dama döşeli direkler tavan durumundadır.

Kasaba genelinde çok az kiremit çatılı eve rastlanılır. Evlerin üstü toprak damdır. Yine evlerin büyük çoğunluğu ahşaptır, kargir binalar az denk gelinir.

Çarşısı

İstasyon Caddesi üzerinde hapishane (Cem Sultan Bedesteni) binasından başlayarak Şampaza-

علاجه باش اولن دغاند بوچه . حولا نه مانده بجه بطقه نه کنده دانه کسجه بقیله
تقا، برکنه، آهوغوز و لغقانله محله خوتانا، کیم اولو بجه مانده جهات اولمه اولوره
ک-کیر براتن بایلمه .

الجم فاه دی یاراپینله دایجه اولی دته اولدی . آت طرف کیمسه آفده برنومه
و هلیجه عبارت اختاب نیلر . بیلرله الیم ایشلمه شولر .
ک-کوزان ، بجه فاه ، قوه کلاه فانی بوچه یازار یازار فانی . بجه بطقه نه
سید آت ایشلم اولوره ک-کیر کونیه (نیزجیلی خانم) نیاس هلیخان اتخان
اولونسه . سجه بیک کلمه کیمه بولجیم بجه خنده مرصا ایشلمه بایلمه بیلر .
قوله کیم سلام بکلمه کونول اولدلا بولوش شول ایشلمه .

آمار عتیقه

قریله کرانده اوله صنف صمدی اولان قیمت تاریخی اعتبار بیلر اولدی نیلر اولره
والصفاک اول ناویه اولر بر . قران قران جمله بیکده . قبه اولسه آت
سدر اولسه حقیقه کونیه کتافات یاید . قران آت حقیق ایشلمه
جدرله قاپ اولره . عمیت اعتبار بیلر نیاس ایشلمه و شول قالسه .
بجه ذوات دور مشروطه کیمه قارا . استاجول حکومت قران اولره آتار
و بایلمه بالار ایشلمه قوله آصود دیور . بو دورورده ایشلمه بارش هلدوز باسند
تکلیف ایشلمه سوجله هر حالده حده خط ایشلمه . قران نادره بایلمه ایشلمه
تاریخده منقب و ایشلمه ایشلمه هر دفعه اسنده بجه سینه نلار لطف اولره حکومت
اشاره اولونسه . حده نلار هم اولونسه . بو ریمه ایشلمه کیم حقیقده قران اولره

Görsel 7: 1922 Karaman şehri beşeri öğeleri, Otel ve Hanlar, Sapançalı, Karaman, 1922, s. 31

r'ında (Türk Dil Parkı) son bulan dört yüz metre uzunluğundaki caddenin iki tarafı dükkânlarla doludur. Bunlar kahveci, yemenici, bakkal, kunduracı esnafı olup karışık düzendedir. Hapishane (Cem Sultan Bedesteni) civarında Buğday Pazarı (1 Nolu Aile Hakimliği civarı) denilen yerin biraz aşağısından bir sokak (Semerciler Sokağı) daha ayrılarak Belediye Meydanı'nda (Cumhuriyet Parkı)

son bulur. Buradaki dükkânlar, pek işle değildir. Bu sokağın sonunda bazı dükkânlar ve han enkazı (Yeni Han, Eski Hükümet Konağı, Kuğulu Park) vardır.

Şabaniye Camisi'nin ilerisindeki sokakta kapalı bir çarşı (Helvacılar Sokağı ya da bağlı sokak) vardır. Buraya Misçiler denir. Esnafın çoğunluğu attariye, tuhafiyeye üzerine perakende satış yapar.

Bununla birlikte bu çarşıda

helvacı, fırıncı, bakkal karışık durur.

Şabaniye Camisi'nin yüz metre doğusunda (Askerlik Şubesi civarı) bir meydana Şamkapı civarı derler. Buranın bir iki sokağında çeşitli dükkânlar, marangoz ve deveciler bulunur. Ereğli-Bağdat Yolu burasının alt tarafından (Karaman Belediyesi Kavşağı) geçtiği için burası Şamkapı diye adlandırılmıştır. Ya da eski Larende surunun burada bu adda bir kapısı vardı.

Belediye Meydanı

Belediye Başkanlığının (Taş Bina) doğusunda yaklaşık yüz m² alan belediye meydanıdır (Cumhuriyet Parkı). Ortasında büyükçe bir şadırvan olduğundan buraya Şadırvan Meydanı da denir. Köylüler zahire, kömür, üzüm, peynir, pekmez, meyve ve başka satılacak ürünleri bu alana getirip yığırlar. Bu alanın dört tarafı harman gibi dükkânlarla çevrilmiştir. Burada eczane, kırâathane, kitapçı, bakkâl, bezzâz (manifaturacı), banka gibi çeşitli ticaret yapılan dükkânlar bulunur.

Dükkânların çoğunluğu ahşaptır. Son zamanlarda birkaç kargir dükkân mağaza yapılmıştır. Belediye'nin arkasında bir kapalı çarşı daha vardır. Burada çoğunlukla manifaturacılar alım satım yaparlar.

Karaman'da toplam 315 adet dükkân, yaz kış müşterisi eksik olmayan yaklaşık otuz kadar kahvehane vardır.

Karaman'ın denizden yüksekliği

Karaman'ın denizden yüksekliği "1.025" metre ise de daha engin ve daha yüksek yerleri vardır. Dağlarının en yükseği 2.000 metre ile Karadağ'dır.

Hamamları

Eskiden çok hamam varmış ama çoğu zamanla harap olmuş, bugün işleyen dört hamam vardır.

Yeni Hamam: Say Mahallesi'nde İstanbul hamamlarına benzemektedir. Bu yıl yeni baştan onarımdan geçti. Tertibâtı daha güzelleşmiştir

Süleymân (Bey) Hamamı: İstasyon Caddesi üzerinde Mâder-i Mevlânâ Zâviyesi ve Mescidi karşısındadır. Yeni Hamam'a göre tertibatı eksiktir. Bununla birlikte bugün kullanımdadır.

Seki Hamamı: Sekiçeşme Mahallesi'ndedir. Yeni Hamam'dan sonra en işlek hamam burasıdır.

Lel Hamamı: Dikbasan Camii civarındadır.

Kasabanın hamamları her zaman açıktır. Pazartesi, perşembe günleri kuşluk vaktinden sonra Müslüman kadınlarına, cumartesi günleri Hristiyan kadınlarına özeldir. Bununla birlikte çoğu vakit (pazartesi, perşembe) Hristiyan Müslüman kadınlar hamamları ortak kullanırlar.

Şaşılacak bir adet var ki, hamam günlerinde kadınlar bolca yemek götürüp orada yerler.

Önceleri var olup bugün enkazı görünen hamamlar şunlardır: El-Medin (Demirgömlük), Tekke (Siyahser), Hisar (Hatun Hamamı), Emir Musa (Alaaddin Bey Türbesi güney batısı). Bu hamamlar uzun bir zamandır işlememektedir.

Otel ve hanlar

Belli başlı otel ve hanları yoktur. Son zamanlarda belediye tarafından kendi dairesine (Taş

Bina) bitişik enlemesine birer göz kahvehane ve lokanta yerinden, boylamasına beş oda bir salondan meydana gelen kargır bir otel yapılmıştır.

Bugün han diye sözü edilen yerler; daracık üç dört odalı, alt tarafı geniş ahır, bir kahve ve avlu meydana gelen ahşap yapılarıdır. Bugün Karaman'da çalışan hanlar şunlardır:

Kervansaray, Yeni Han, Karakülah Hanı, Buğday Pazarı Hanı.

Belediye tarafından yeniden yapılmış olan kargır ve geniş Zincirli Han binası hapishaneye dönüştürülmüştür. Şimdilik gelen yolcular bu hanlarda mümkün olduğu kadar barınabiliyorsa da Karaman gibi önemli bir şehirde güzel otellerin bulunması büyük şarttır.

İrdeleme

Sapançalı girişte şehrin adının Larend'e den Karaman'a değiştiğine ve resmiyet dışında halk tarafından da Karaman adının kullanılır olduğunu tespit etmiştir.

Larend'e adının sadece Düyûn-ı Umûmiye Dairesi haberleşmesinde ve nüfus dairesi mühründe kullanıldığını kaydederek tespit etmiştir.

Sapançalı'nın kitaptaki en büyük yanlışlarından biri de Karaman'ı tarihi kökenleri ya da tarihi kaynaklarla açıklarken yapmıştır. Burada şehrin geçmişinden söz ederken Birinci Karun'a bir atıfta bulunmuştur.

Şehrin ne kadar küçüldüğünü anlatmak için 100 yıl önce 15.000 haneli bir şehir iken bugün 1.350 haneli bir kasaba biçiminde bir tanımlama yapar. Tanımlamasındaki 15.000 hane bilgisi sadece

yanlış bir yorumdur ve yanlıştır. Bir kaynağa dayanmaz.

Şehrin küçülmesine örneklediği ve terkedilmiş yerler olarak gösterdiği Gazalpa, Zevye, Alacasuluk, Siyahser, Şahruh ve Sakabaşı mahalleleri belki 1.500'lerde terkedildi ya da buralar şehir birleşik olmayan tekke / zaviye tipi yerleşim yerleri idi.

Şehrin gerileme ve küçülmesini bağladığı nedenler; bataklıklar ve ürettiği hastalıklar, sağlıksız ve kirliliği içme suyu, kullanılabilir tuvaletlerin ve atık sisteminin olmayışı, ev, dükkân, sokakların yeterli hijyenden yoksun olması hatta mikrop yuvası olması, bitmeyen savaşlar ve bu savaşların ortaya çıkardığı yoksulluk, eğitimsizlik, ahlaksızlık biçiminde tespit etmiştir.

Şehir içinde şoseler (taş döşeli yollar); İstasyon Caddesi, Çarşı Caddesi (Ayakkabıcılar Sokağı), Şamkapı, Hükümet Caddesi (Yunus Emre Ortaokulu-Paşa Camii arası), Kale Caddesi'dir (Hacı Beyler Camii-Gazalpa arası).

Şose yollarının genişliği 5-6 metredir.

Mahalle ve sokak araları yollar toprak (kışın çok çamur), bir at arabası geçecek (1,5 metre) genişliktedir.

Sapançalı bu yollar yanında kaldırım taşlı yollardan söz etmektedir.

Sapançalı'nın verdiği çevre yolları bilgisine göre Karaman, Ereğli, Ermenek, Mut-Silifke, Sultaniye (Karapınar)-Aksaray-Koçhisâr-Ankara, Bozkır-Seydişehir, Konya ile bağlantılıdır.

Ermenek'e, Mut ve Silifke'ye hayvanla gidilirken diğerlerine araba ile gidilmektedir. Buradaki

araba, motorlu olmayıp at arabasıdır.

Karaman içindeki demiryolu hattı Mandason (Demiryurt), Ayranıcı'ya yakın bir noktadır. Karaman hattı trenler için 15 (??) saatlik bir mesafedir.

Karaman'dan ilk trenin geçiş tarihi 1903'tür.

Sapancalı Karaman evleri çoğunlukla tek katlı, toprak zeminedir. Tavanları ahşap direkli, damları topraktır.

Kiremit çatılı çok az ev vardır.

Taş ya da tuğla malzemeli yani kargir ev çok azdır.

Karaman'ın büyük çarşısı bugünkü Akteke Camii arkasından başlayıp Şampazarı (Türk dil Parkı) civarında bitmektedir.

İkinci bir çarşı da şimdiki Semerciler Sokağı'dır ancak dükkanlar sayılıdır.

Şabaniye Camii ilerisinde (Helvacılar Sokağı) bir kapalı çarşı vardır.

Belediyenin (Taş Bina) arkasında bir kapalı çarşı daha vardır.

Sapancalı'nın kapalı çarşısı dediği Misciler adıyla bilinen ve attariye, tuhafiye dükkanlarının bulunduğu bölgede en az 50 yıllık manifatura, attariye ve tuhayfiyeci vardır. Helvacı, fırıncı ve bakkalın olduğu aynı bölgede kökeni eski bir adet helvacı (Keçeci Helvacı) kalmıştır.

Sapancalı, kapalı çarşılar hakkında fazla ayrıntı vermemektedir.

Şamkapı bugün olduğu gibi o zaman da Karaman'ın merkezi yerlerindedir. O zamanlar orada deveciler, marangozlar ve çeşitli dükkanlar bulunmaktadır.

19. yy sonu ve 20. yy başında

şehrin merkezi, bugünkü Cumhuriyet Parkı o zamanki Belediye Meydanı'dır. Ortasındaki şadırvana gönderme yaparak halk burasına Şadırvan Meydanı da demektedir. Buradaki esnafın çoğunluğu manifaturacıdır.

İlginç dükkânlardan biri de kahvehanelerdir. Karaman'da o dönemde otuz kadar kahvehane olması bugünkü hemen hemen her sokak başındaki çay ocaklarını hatırlattı. Ayrıca henüz çayın olmadığı o dönemde kahvehanelerde sadece kahve içilmiyordu. Bir sosyal toplanma yeri olmasının yanında kahvehaneler tavla ve kağıt oyunlarının oynanma yerleriydi.

1350 haneli bir şehirde dükkan sayısının 315 olması, ticari bakımdan Karaman'ın hareketli bir şehir olduğunu göstermektedir. Dükkan sayısının yüksek orana sahip olmasında Türklere göre daha fazla ticaret ve esnaflıkla uğraşan Ermeni ve Rum nüfusa bağlanabilir.

Sapancalı, günümüze gelmiş dört hamamın; Yeni Hamam, Seki Hamamı, Süleyman Bey Hamamı, Lel Hamamı'nın bilgisini vermiştir. Hepsi de o günlerde kullanımdadır. Bunlardan işleyişi ve düzeni en iyi olanı ve en çok kullanılanı Yeni Hamam'dır. Kubbe yapısı ve genel mimarisi ile İstanbul hamamlarına benzemektedir.

Seki Hamam, Yeni Hamam'dan sonra en fazla ilgi göre hamamdır.

Süleyman Bey Hamamı, eski, bakımsız ve işleyişi eksik olmasına rağmen çalışmaktadır.

Hamamlar, pazartesi ve perşembe günleri Müslüman kadınlara, cumartesi günü Hristiyan

kadınlara açıktır. Bununla birlikte Hristiyan kadınlar pazartesi Perşembe günleri Müslüman kadınlarla ortak hamamı kullanırlar.

Kadınların bir âdeti de kendi günlerinde hamamlara bolca yemek götürerek orada yemeleridir.

Enkaza dönüşen ve kullanılmayan hamamlar El-Medin (Demir Gömlek), Tekke (Siyahser), Hisar (Hatun Hamamı), Emir Musa Hamamı'dır.

Karaman modern anlamda bir otel yoktur. Belediye arkasına beş oda bir salondan meydana gelen bir otel yeni yapılmıştır.

Karaman hanları ise altı ahır üstü üç dört küçük odalı, bir avlu ve kahvehaneden meydana gelmiş yerlerdir.

1920'de çalışan hanlar; Yeni Han, Karakülâh Hanı Buğday Pazarı Hanı'dır. Yeni Han, şimdiki Kuğulu Park'ın olduğu yerde idi. 1957 yılında yerine Hükümet Konağı yapılmıştır. Buğday Pazarı Hanı ise Semerciler Sokağı girişi ile 1 Nolu Aile Hekimliği bölgesinde bir yerde olmalıdır. Karakülâh Hanı sadece Sapançalı'da geçer. Bu hanın da aynı bölgede olduğu değerlendirilebilir.

Sapançalı Karaman'daki gayrimüslimlere ait Balıkçıyan Han'dan (Selamet Otel) ve Panosyan Han (Eski Tartan Kırtasiye şimdiki 3 Nolu Noter'in bulunduğu bina) hiç söz etmemesi ilginçtir. Yine Kervansaray, Deveci Han'ı hiç anmaması ayrı bir konudur.

Zincirli Han ise Cem Sultan Bedesteni'dir. Sapançalı'nın ifadesine göre hemen 1922 yılında hapishaneyeye dönüştürülmüştür.

Sonuç

Sapançalı Hasan Hüsnü, Karaman merkezi başlığı altında Karaman'ın beşerî unsurlarını hemen hemen tüm yönleriyle anlatmıştır. Bu anlatım; 1920'lerde Karaman nasıl bir şehirdi, çarşısı, dükkânları, evleri, yolları, binaları nelerdi, nasıldı sorularını yanıtlayacak içeriktedir.

Sapançalı'nın şehir anlatımı daha çok bir gezgin gözünden yazılmış şehir gezi yazısı özelliğindedir.

Şehrin küçülmesini ve gerilemesini bağladığı nedenler ve tespitler yerindedir ve tamamen doğrudur.

Karaman sınırları içinde trenin 15 saat gittiği ifadesinde bir yazım yanlışı olmalıdır. Bu saat dilimi en fazla 1,5 saat olmalıdır.

Sapançalı'nın sözünü ettiği ayrıntı vermediği iki kapalı çarşı günümüze gelmemiştir. Bu çarşılar muhtemelen beş on dükkânlı küçük yerlerdi.

Tipik İttihat ve Terakkici olan ve milliyetçi dünya görüşüne sahip Sapançalı Hasan Hüsnü, Karaman'da Ermeni ve Rumlara ait özellikle şirket ve işletmelere değinmemiştir.

Kaynakça

Sapançalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahvâl-i İctimâ'iyye, Coğrafiyye ve Târîhiyyesi*, Karaman 1922, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Koleksiyonu, No: 66, 85 sayfa

Yaz dönemi nedeniyle Akademik Sayfalar'a ara veriyoruz. Eylül ayında görüşmek dileğiyle...